

## Statsminister Torps tale i Uppsala

13. juni 1954.

Den første nordiske arbeiderkongress, med representanter for forskjellige fagforeninger i Sverige, Danmark og Norge, ble holdt i Göteborg så tidlig som i 1886. Det norske Arbeiderparti ble stiftet året etter, i 1887, og den norske landsorganisasjon i 1899. Samarbeidet med de andre nordiske lands arbeiderorganisasjoner begynte altså for Norges vedkommende allerede før de store norske arbeiderorganisasjoner ble stiftet. Jeg synes det forteller ganske meget om hvor sterke tradisjoner dette samarbeid bygger på.

De nordiske kongressene omkring århundreskiftet bidro meget til at arbeidernes organisasjoner i de nordiske land

-2-

fikk mange felles trekk, både politisk og organisasjonsmessig. De støttet hverandre ved å utveksle erfaringer om *den tiden* brennende økonomiske og sosiale problemer. Også tanken om solidarisk støtte over landegrensene til streikende kamerater vant snart tilslutning. Allerede i 1897a nådde en fram til faste avtaler på dette område.

Av særlig stor betydning var det at de nordiske kongressene trakk opp felles retningslinjer for arbeiderorganisasjonenes stilling til unionsstriden mellom Norge og Sverige. Åren for det tilkommer i første rekke Hjalmar Branting. Som leder for det svenske sosialdemokratiske parti viste han en enestående klokskap og rettferdsans ved vurderingen av det vanskelige mellomfolkelige problem en her sto overfor. Brantings standpunkt

var at en måtte bryte den formelle union for å bane vegen for en virkelig folkenasjon. Det var en i beste forstand sosialistisk tankegang som lå bak dette syn. *Siden har vi sett* at Brantings håp om en voksende forbrødring mellom det svenske og norske folk, blir oppfylt.

I de nesten 50 år som er gått siden 1905, har det vært perioder med politiske motsetninger mellom arbeiderorganisasjonene i Norden. Norges politiske og faglige organisasjoner gikk sine egne vegar. Men båndene som knyttet de nordiske arbeiderorganisasjoner sammen, lot seg i virkeligheten aldri slite helt i stykker.

Paralelt med - og delvis inspirert av - arbeiderorganisasjonenes samarbeid, har det nordiske samarbeid mellom andre organisasjoner og mellom statsmaktene bredt seg til stadig nye

falter og fått mer og mer konkret innhold.

Iantil første verdenskrig spilte                      riktignok regjeringene en forholdsvis beskjedne rolle i det nordiske samarbeid. Av stor praktisk betydning var likevel de felles drøftinger og utformingen av en rekke løver, særlig på Næringsrettens område. Dette samarbeid begynte allerede omkring 1870, og har etter hvert ført til at de skandinaviske land har fått en lang rekke temmelig likelydende lover. Ved siden av de rent geografiske forhold, og fellesskapet med hensyn til historiske, religiøse og språklige forutsetninger, tror jeg at dette lovgivningspolitiske samarbeid i høy grad har bidratt til å skape grunnlaget for det mer omfattende nordiske samarbeid i de senere år.

Den store økonomiske verdenskrise i begynnelsen av 30-årene og senere den stadig mer spente utenrikspolitiske situasjon, skapte behovet for regelmessige konferanser mellom utenriksministrene i Norden. Etter siste verdenskrig, er det særlig utbyggingen av de mange internasjonale organisasjoner som har gjort det naturlig å fortsette med disse møtene mellom utenriksministrene. Men også mellom statsrådene for de forskjellige fagdepartementer, har kontakten i de senere år vært ganske livlig.

Det viktigste konkrete resultat som er oppnådd, er samarbeidet om flytrafikken. Men også på sosialpolitikens område er vi nådd ganske langt. Vi har fått gjensidighetsavtaler når det gjelder forskjellige trygder, slik at borgerne fra det ene land kan oppnå samme fordeler i de andre land. Og i mars i år

ble regjeringene i Danmark, Finland, Sverige og Norge enig om en avtale om felles nordisk arbeidsmarked. Island kan slutte seg til denne avtalen når det måtte ønske det. Overenskomsten slår fast at det ikke skal kreves arbeidstillatelse for borgerne i ett av landene som tar arbeid i et av de andre land. Overenskomsten gjelder bare arbeidstakere og ikke selvstendig næringsdrivende. Regjeringene er videre blitt enige om at statsborgerne i de nevnte land skal være fritatt for å ha pass eller annen reiselegitimasjon ved reiser mellom landene. De skal også være fritatt for å søke om oppholdstillatelse.

Jeg håper at disse avtalene vil bli ratifisert av de respektive <sup>lands</sup> nasjonalforsamlinger i løpet av sommeren. Når alt kommer til alt er kanskje den menneskelige kontakten over landegrensene i Norden den viktigste

forutsetningen for å holde solidaritetsfølelsen ved like. Derfor gjelder det å gjøre det lettest mulig for folkene i Norden å lære hverandre å kjenne gjensom personlig samvær. Det har derfor gledet meg meget at vi nå kan regne med å få et felles arbeidsmarked og passfrihet mellom de nordiske land.

\*\*\*

Ettersom dette året holdes på et sted med arvernlige historiske tradisjoner og i umiddelbar nærhet av Sveriges mest kjente universitetsby, er det kanskje naturlig å si noen ord spesielt om det nordiske samarbeid på det kulturelle område.

Gjennom det kulturelle samarbeidet skal vi ikke ta sikte

på å utslutte det som saraerker de nordiske folk. Målet er ikke å nå fram til en størst mulig ensartethet. Målet er å nå fram til en dypere forståelse av hvert folks nasjonale egenart.

Den tidligere norske statsminister Lovinckel uttrykte det slik:

"Grunnlaget for et sant vennskap mellom folkene er et gjensidig og allsidig kjennskap som skaper forståelse og respekt, også når det gjelder motsetning, forskjell og egenart."

Den første forutsetning for at vi skal lære hverandre å kjenne, er at vi kan snakke sammen. Den for både finner og islendinger er de andre nordiske språk fremmede språk som må læres. Og det er ytterst få dansker, nordmenn eller svensker

som forstår finsk eller islandsk. Og selv mellom dansk, norsk og svensk, er ikke den gjensidige forståelsen helt liketil. En dansk lektor her i Uppsala skal ha uttrykt det slik :

"For en dansk er svensk et vanskelig språk uttalt på norsk, men for en svensk er dansk et norsk, som blir uttalt på en vanskelig måte"

Men jeg tror likevel ikke at forskjellen mellom disse språk er større enn at alle skandinaver gjennom skole, folkeopplysningsarbeid, og ikke minst gjennom radio lett kan lære å forstå hverandres språk ganske godt. Den norske professor Seip har foreslått at det skal utarbeides en ordliste, der de alminneligste ord i de nordiske språk blir stilt ved siden av hverandre. Jeg synes det er et godt forslag.

Ellers er det selvsagt viktig at vi legger vilkårene til rette, ikke bare for en utstrakt gjensidig oversettelsesvirksomhet, men også for at litteratur på originalspråket blir solgt i nabolandene.

Vi ønsker vel alle også en langt større utveksling enn nå av studenter og universitetslærere. Helst bør vi frem til et felles akademisk arbeidsmarked. Hindringene i dag for en mer omfattende utveksling av studenter, er først og fremst forskjellen i oppbyggingen av de akademiske institusjonene. Men det er tegn som tyder på at spørsmålet om internordisk eksamensgyldighet er kommet nærmere en løsning. Studentene har selv en stor del av æren for at saken er blitt tatt opp av myndighetene. På de nordiske undervisningsministrenes møte i februar, ble det vedtatt

at det i hvert land skal skaffes hjemmel for at en anerkjenner deleksamenener som er bestått i andre nordiske land. Og systemet med utveksling av universitetslærere skal ikke bare ianskrenke seg til gjesteforelesninger, men gjerne bli besøk over lengre perioder.

Den nordiske kulturkommisjon har også summert opp de momentene som taler for samarbeid om utbyggingen av nye vitenskapelige institusjoner, spesielt forskningsinstitutter. Ved en slik koordinering av forskningen vil vi få større muligheter for å holde oss på høyden med forskningens stormakter. Vi ville sannsynligvis kunne unngå atskillig dobbeltarbeid og få et bedre forskingsmiljø innenfor spesialfeltene. Men skal det bli mulig å etablere et fruktbart samarbeid på dette felt, så må både myndighetene og universiteter legge for dagen

gjensidig tillit og godvilje.

Vi har nå håp om at det ~~farzmkvax~~ nordiske samarbeid for alvor skal bli utvidet også til det økonomiske området. Jeg mener at vi bør forsøke å finne fram <sup>til</sup> konkrete prosjekter hvor felles tiltak er i alle lands interesse. Vi bør søke å samarbeide på felter hvor slike nye tiltak ikke kommer i veien for bestående næringsvirksomhet, og vi bør så vidt mulig gå inn for det prinsipp at nye store foretakender fortrinnsvis skal plasseres i det land som har de beste naturlige forutsetninger for den produksjon det dreier seg om. Vi bør med andre ord få den best mulige arbeidsdeling mellom landene i Norden.

Grunnen til at det kan være hensiktsmessig for de nordiske

land å samarbeide om visse produksjonsoppgaver, er først og fremst den at i vår tid forutsetter lønnsom produksjon av en rekke varer at en har et stort marked som vil avta varene. Hver for seg er hvert av de nordiske land en liten økonomisk enhet. Men ser en dem under ett, blir stillingen en annen. Jeg skal nevne et eksempel: Det norske marked er for lite til at en kan sette i gang lønnsom produksjon av nylonprodukter. Forskningsoppgavene vil muligens også bli for store for et lite land.

Det kan derfor ha sin interesse å drøfte om en på felles nordisk basis kan skape grunnlag for en bedrift som fremstiller nylon-produkter.

Et annet spørsmål som bør undersøkes er om det er

muligheter for å nå fram til et organisert samarbeid mellom stålverkene i Norden. Hver for seg er disse små enheter. Men ved en produksjonsfordeling vil en kanskje kunne bôte på denne svakhet.

Det prosjekt som vel hittil har påkalt mest oppmerksomhet, er spørsmålet om eksport av elektrisk kraft fra Norge til Danmark og Sverige. Denne saken er foreløpig på et rent forberedende stadium. Det som imidlertid er på det rene, er at alle nordiske land har stort behov for elektrisk kraft både til sin industri og til boligoppvarming. Det gjelder også Norge, enda vårt forbruk av elektrisk energi er nesten dobbelt så stort pr. innbygger som her i Sverige. Likevel har vi i Norge meget store reserver av kraft i våre vannfall. Hittil har vi bare bygget om lag en sjettedel av disse ressursene.

En stor del av de vannfall som ikke er bygget ut, ligger i Syd-Norge, og avstanden til Syd-Sverige og Danmark er så vidt kort at en kan unngå altfor stort krafttap ved overføring til disse landene. Danmark har ingen muligheter til å framstille elektrisitet ved hjelp av vannkraft. Energiforsyningen i Sverige er ennå i stor utstrekning basert på kull og olje. Sveriges reserver i fossekraft er atskillig mindre enn Norges. Spørsmålet er derfor om vi kan bli enige om en felles utbygging av anlegg i Norge. Utbyggingsperioden kunne for eks. strekke seg over 10 - 15 år, og vi kunne ta sikte på å produsere, la oss si, <sup>annullerede</sup> 10 kilowatt-timer pr. år elektrisk energi. Det er henimot halvparten av den kraftmengde som Sverige disponerer i dag. Likevel vil ikke en slik utbygging legge beslag på

mer enn om lag 1/10 del av de ressurser Norge har i reserve.

-----

Jeg går ut fra at det nordiske økonomiske samarbeidet vil bli utførlig drøftet på Det nordiske Råds møte i Oslo i august. Jeg tror det er meget nyttig at vi har fått dette organet for felles nordiske drøftinger. Når parlamentarikere møter meningsfeller fra andre land, vil de ofte være mer innstilt på å se Nordens felles problemer i en større sammenheng, enn når de bare diskuterer med partipolitiske motstandere i sitt eget land. Det er ikke minst statsminister Hans Hedtoft som har æren for at Det nordiske Råd er blitt en realitet. Jeg vil gjerne takke ham for den energiske innsats han har gjort for å virkeliggjøre dannelsen av dette felles forum.



Men vi må være forberedt på at Det nordiske Råds møte vil vise at det er mange spørsmål vi er uenige om. Og vi bør ikke legge skjul på at vi ofte vurderer problemene på forskjellige måter. Det som etter min oppfatning karakteriserer virkelig gode venner, er at de ofte godt kan være uenige, uten derfor å bli uvenner. Jeg tror det gjelder for de land som er representert i Det nordiske Råd.

Nestor, dette at vi kan diskutere problemene på et fritt og konsekvent grunnlag, innebærer rike løfter for et framtidig Norden hvor fellesskapet preger både våre tanker og våre handlinger.